O‘zbekiston
Metama’lumot
Ishlab chiqarish usulida hisoblangan yalpi ichki mahsulot (YAIM)

Ishlab chiqilgan sana: 01.05.2020
Oxirgi yangilangan sana: 31.03.2023

0. Asoslar

0.1 Qonuniy asoslar

0.1.1 Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish uchun javobgarlik

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

2021-yil 11-avgustda Sharqiy Yevropa, Kavkaz va Markaziy Osiyo uchun Rasmiy statistika to‘g‘risidagi namunaviy qonunni asosida ishlab chiqilgan “Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi qonuni qabul qilindi.

Ushbu Qonunning maqsadi rasmiy statistika sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat. Qonunning amal qilishi rasmiy statistikani tayyorlovchilarga va undan foydalanuvchilarga, respondentlarga hamda ma’muriy ma’lumotlarni yetkazib beruvchilarga, shuningdek ular o‘rtasida yuzaga keladigan, rasmiy statistikani tayyorlash, tarqatish va muvofiqlashtirish bilan bog‘liq bo‘lgan munosabatlarga nisbatan tatbiq etiladi.

Rasmiy statistika to‘g‘risidagi Qonunning 14-moddasiga muvofiq davlat statistika organlari quyidagi huquqlarga ega:

- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuvi shakllarini olish va statistika kuzatuvi ma’lumotlaridan statistika maqsadlarida foydalanish;
- statistik birliklar faoliyatining statistika kuzatuvlarini o‘tkazish va olingan birlamchi ma’lumotlardan statistika maqsadlarida foydalanish;
- jismoniy shaxs bo‘lgan respondentlarni statistika kuzatuvlarida ishtirok etganligi uchun rag‘batlantirishni amalga oshirish;
- davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, shuningdek boshqa tashkilotlardan statistika dasturlarini bajarish uchun zarur bo‘lgan axborotni so‘rash hamda olish;
- rasmiy statistikani tayyorlash uchun zarur bo‘lgan statistika ma’lumotlarini yig‘ishga jismoniy va yuridik shaxslarni qonunchilikka muvofiq shartnoma asosida jalb etish;
- statistika ma’lumotlarini yig‘ish, ularga ishlov berish, ularni umumlashtirish, tahlil qilish, tarqatish va saqlashning zamonaviy usullari va vositalaridan foydalanish hamda ularni milliy statistika tizimiga joriy etish;
- statistika ma’lumotlarini taqdim etish bilan bog‘liq qoidabuzarliklar aniqlangan taqdirda, ularni bartaraf etish haqida ko‘rsatmalar berish va statistika ma’lumotlariga tegishli tuzatishlar kiritish;
- statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzgan mansabdor shaxslarga nisbatan ma’muriy jazo choralarini qonunga muvofiq o‘z vakolatlari doirasida qo‘llash.

2017-yil 12-sentabrdagi O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining F-5054-son farmoyishiga muvofiq, mamlakatdagi iqtisodiy va moliyaviy ma’lumotlar Xalqaro Valyuta Fondining kengaytirilgan umumiy ma’lumotlar tarqatish tizimi (k-MTUT)ga to‘g‘ri kelishi va uning doirasida muvofiqlashtirilishi kerak.

0.1.2 Ma’lumot ishlab chiqaruvchi tashkilotlar o‘rtasida ma’lumotlar almashinuvi va muvofiqlashtirish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 11-moddasiga asosan rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma’lumotlarini ishlab chiqishda xalqaro darajada tavsiya etiladigan tushunchalarga, tasniflarga va uslubiyatga amal qiladi.

Vakolatli davlat organi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining faoliyatini statistika dasturlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar statistika ma’lumotlarini tayyorlash uslubiyatini o‘z vakolatlari doirasida muvofiqlashtiradi.

Rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilarining statistika uslubiyatlarida xalqaro tavsiyalarga nomuvofiqlik aniqlangan taqdirda vakolatli davlat organi statistika uslubiyatlari auditi yakunlariga ko‘ra ushbu tayyorlovchilarga ijro etilishi majburiy bo‘lgan taqdimnomalar kiritish huquqiga ega.

Milliy statistika tizimiga kiruvchi rasmiy statistikaning boshqa tayyorlovchilari tomonidan statistika ma’lumotlarini shakllantirish va vakolatli davlat organi bilan axborot almashinuvini ta’minlash uchun mas’ul bo‘lgan bo‘linmalar tashkil etiladi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar hamda ma’muriy ma’lumotlarni yetkazib beruvchilar o‘zlarida mavjud bo‘lgan statistika ma’lumotlarini va (yoki) ma’muriy ma’lumotlarni vakolatli davlat organiga statistika dasturlarida belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etadi.

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 10-moddasiga asosan, Statistika kengashi vakolatli davlat organi huzuridagi rasmiy statistikaning rivojlantirilishi, faoliyat ko‘rsatishi va muvofiqlashtirilishi masalalari bo‘yicha kollegial maslahat organidir.

Statistika kengashining tarkibi davlat boshqaruvi organlarining, ilmiy-tadqiqot tashkilotlarining, nodavlat notijorat tashkilotlarining vakillari, shuningdek statistika bo‘yicha milliy ekspertlar orasidan tuziladi.

0.1.3 Respondentlar individual ma’lumotlarining maxfiyligi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 27-moddasiga asosan, rasmiy statistikani tayyorlovchilar tasarrufidagi mavjud individual ma’lumotlardan faqat statistika maqsadlarida, jamlanma statistika ma’lumotlarini shakllantirish uchun foydalaniladi.

Davlat organlari, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari va boshqa tashkilotlar, shu jumladan xalqaro tashkilotlar tomonidan individual ma’lumotlardan tergov, nazorat qilish, sud muhokamasi, ma’muriy qarorlar qabul qilish maqsadida yoki jismoniy va yuridik shaxslarga yoki uy xo‘jaliklariga taalluqli boshqa maqsadlarda foydalanilishi mumkin emas.

Statistika agentligi xodimlari axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik prinsiplariga rioya qilishlari, o‘zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday individual ma’lumotlarni oshkor qilmasliklari kerak.

Ularni lavozimga tayinlash paytida majburiyatlari haqida ma’lumot beriladi. Statistika agentligining har bir xodimi ma’lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini o‘z ichiga olgan shartnomaga qo‘l qo‘yishi shart.

0.1.4 Statistik hisobotlarni taqdim etish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 14-moddasiga asosan, davlat statistika organlari davlat va xo‘jalik boshqaruvi organlaridan, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlaridan, banklardan hamda boshqa tashkilotlardan statistika kuzatuvi shakllarini olish huquqiga ega. O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksining 215-moddasiga muvofiq mansabdor shaxslarning statistika kuzatuvini olib borish uchun zarur bo‘lgan hisobot va boshqa ma’lumotlarni taqdim etmaslikda ifodalangan statistika hisobotlarini taqdim etish tartibini buzishi, hisobot ma’lumotlarini buzib ko‘rsatishi yoki hisobotlarni taqdim etish muddatlarini buzishi bazaviy hisoblash miqdorining yetti baravaridan o‘n baravarigacha miqdorda jarima solishga sabab bo‘ladi.

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 16-moddasiga asosan, Statistika dasturlariga binoan statistika kuzatuvlarini o‘tkazish chog‘ida respondentlar rasmiy statistikani tayyorlovchilarga ishonchli va to‘liq ma’lumotlarni rasmiy statistikani tayyorlovchi tomonidan belgilangan tartibda va muddatlarda bepul taqdim etishi shart.

0.2 Resurslar

0.2.1 Kadrlar, moddiy-texnika bazasi, kompyuter vositalari va moliyalashtirish

Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasining Joriy hisoblar bo‘limida 4 nafar xodim ishlaydi.

Milliy hisoblar metodologiyasi bo‘yicha xodimlarni o‘qitish doimiy ravishda olib boriladi. Boshqarma xodimlari quyidagi o‘quv kurslarida o‘z malakalarini oshiradilar:

- Statistika agentligining Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etiladigan o‘quv kurslarida;

- Xalqaro valyuta jamg‘armasi tomonidan Birlashgan Vena instituti bilan hamkorlikda tashkil etilgan o‘quv kurslarida, shuningdek, xalqaro statistika tashkilotlarining boshqa seminarlarida;

- Osiyo va Tinch okeani statistika instituti va Xalqaro valyuta jamg‘armasi tomonidan tashkil etilgan onlayn kurslarda.

Bo’limda kompyuterlar soni yetarlicha bo‘lib, har bir xodim o‘zining kompyuterida ishlaydi. Barcha kompyuterlar lokal tarmoqqa ulangan, shuningdek, internetga kirish imkoniga ega.

Moliyaviy mablag‘lar Statistika dasturi doirasida taqdim etiladi va Dasturda nazarda tutilgan statistika ishlarini bajarish, shuningdek, yangilangan "Milliy hisoblar tizimi - 2008" qo‘llanmasini statistika amaliyotiga joriy etish bo‘yicha rejalashtirilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun yetarlidir.

1. Beg‘arazlik

1.1 Kasbiy mahorat

1.1.1 Statistikaning xolisligi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunining 6-moddasiga asosan, rasmiy statistikasining asosiy prinsiplari, jumladan beg‘arazlik va xolislik hisoblanadi.

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunining 13-moddasiga asosan, Davlat organlari, boshqa tashkilotlar va ularning mansabdor shaxslari davlat statistika organlarining ushbu Qonunga muvofiq amalga oshirilayotgan faoliyatiga aralashishga haqli emas.

Hududiy statistika boshqarmalari, tumanlarning (shaharlarning) statistika bo‘limlari mahalliy davlat hokimiyati organlaridan mustaqil bo‘lib, bevosita vakolatli davlat organiga bo‘ysunadi.

Mazkur statistik ma’lumotni ishlab chiqishda boshqa davlat organlarining aralashishiga yo‘l qo‘yilmagan va kasbiy mustaqillik to‘liq ta’minlangan.

Kadrlarni tanlab olish va ularni yuqori lavozimlarga tayinlashda, ularning statistika sohasida tajribasi va kasbiy malakasi e’tiborga olinadi. Boshqarma xodimlari malakasini oshirish O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi huzuridagi Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tomonidan tashkil etiladigan o‘quv kurslarida hamda xalqaro tashkilotlar tomonidan tashkil etiladigan o‘quv kurslari, o‘quv-amaliy seminarlarda ishtirokini ta’minlash orqali ta’minlanadi. Boshqarma xodimlari Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar institutida tashkil etilgan o‘quv kurslarida ma’ruzalar bilan ishtirok etadi. Ommaviy axborot vositalarida Boshqarma xodimlarining ilmiy maqolalarini e’lon qilib borish tashkil etilgan.

1.1.2 Manbalar, uslublar va tarqatish usullarini tanlash

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 33-moddasiga muvofiq:

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini doimiy asosda baholab boradi. Sifat kafolatini ta’minlash uchun rasmiy statistika rasmiy statistikaning qamrovi, tushunchalari, statistik birliklari va tasniflariga taalluqli umumiy prinsiplar hamda usullar asosida tayyorlanadi va tarqatiladi.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar rasmiy statistikaning sifatini yaxshilash maqsadida ma’lumotlarni tahlil etish va tahrir qilish, turli manbalardan olingan ma’lumotlarni birlashtirish, ma’lumotlarni statistika maqsadlarida bir-biriga bog‘lashni va solishtirishni amalga oshirish hamda baholashning statistik usullaridan foydalanish huquqiga ega.

Rasmiy statistikani tayyorlovchilar tayyorlash jarayonida foydalaniladigan manbalar va usullarni, shuningdek yakuniy ma’lumotlar to‘plamlarini hujjatlashtirib boradi. Rasmiy statistikadan foydalanuvchilar statistika ma’lumotlarining manbalari va ularni tayyorlash usullari hamda rasmiy statistika ma’lumotlarining sifati to‘g‘risida metama’lumotlar yordamida xabardor qilinadi.

1.1.3 Statistik ma’lumotlarni noto‘g‘ri talqin qilish yoki undan noto‘g‘ri foydalanish bo‘yicha sharh

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Statistika agentligi statistik ma’lumotlarni noto‘g‘ri talqin qilish va statistik ma’lumotlardan noto‘g‘ri foydalanilganda o‘z izohini berishi mumkin.

1.2 Shaffoflik

1.2.1 Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish qoidalari va tartibining oshkoraligi

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 6-moddasiga binoan, rasmiy statistikaning asosiy prinsiplari tushunarlilik va shaffoflik. Statistik ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va tarqatish bo‘yicha shartlar O‘zbekiston Respublikasining statistikaga oid qonun hujjatlarida keltirilgan. Ushbu qonunchilik choralari veb-saytga joylashtirilgan va jamoatchilikni ular bilan tanishish imkoniyati mavjud. “Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonun va statistik ma’lumotlarni ishlab chiqish va tarqatish muddatlari aniq ko‘rsatilgan statistika dasturi Statistika agentligi rasmiy veb-saytiga (www.stat.uz) joylashtirilgan. Qonun Oliy Majlis byulletenida, normativ-huquqiy hujjatlar bazasi (norma), shuningdek Adliya vazirligining www.lex.uz manzilida joylashgan ma’lumotlar bazasida ham mavjud. Statistik ma’lumotlarni shakllantirish uchun respondentlar tomonidan taqdim etiladigan statistika hisoboti shakllari Statistika agentligi rasmiy veb-saytida foydalanuvchilar uchun oldindan e’lon qilinadi.

1.2.2 Hukumatning statistik ma’lumotlar e’lon qilinishidan oldin ko‘rishning ichki imkoniyati

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Hukumat Statistika agentligi tomonidan tayyorlangan statistik ma’lumotlarni ularni e’lon qilish vaqtidan oldin ko‘rish imkoniyatiga ega emas. Statistik ma’lumotlarni tarqatishda davlat statistika organlari mustaqildir. Davlat organlarining aralashuviga yo‘l qo‘yilmaydi (“Rasmiy statistika to‘g‘risida”gi Qonunning 13-moddasi). Faqat Agentlik direktori, uning o‘rinbosarlari va mas’ul xodimlar statistik ma’lumotlar e’lon qilinishidan oldin ularni ko‘ra oladi.

1.2.3 Statistik ma’lumotlarning atributlari (belgilari)

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Jamoatchilikka e’lon qilinayotgan bosma statistik nashrlar, axborotnomalar, ommaviy axborot vositalarida berilayotgan ma’lumotlarning Statistika agentligi tomonidan ishlab chiqilganligi uning logotipi va izohlari orqali aniq belgilanadi.

1.2.4 Uslubiyatlar, ma’lumotlar manbasi va statistik usullardagi asosiy o‘zgarishlar haqida oldindan xabardor qilish

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Yangi uslubiyatga o‘tishdan, mavjud uslubiyatlar va usullarga sezilarli o‘zgartirishlar kiritishdan oldin Statistika agentligi jamoatchilikni oldindan xabardor qiladi. Statistika agentligi o‘z rasmiy veb-saytida foydalanuvchilarni qanday o‘zgarishlar kutayotganini tushuntiruvchi tegishli uslubiy ko‘rsatmalarni joylashtiradi. Maqolalar, yangiliklar va matbuot anjumanlarida kutilayotgan o‘zgarishlar jamoatchilikka yetkaziladi.

1.3. Axloq me’yorlari

1.3.1 Xodimlarning axloq me’yorlari bo‘yicha ko‘rsatmalar

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi

Statistika agentligi xodimlari uchun Odob-axloq qoidalari tasdiqlangan. Ular axloq kodeksiga, shu jumladan maxfiylik prinsipiga rioya qilishlari, o‘zlarining vazifalarini bajarishda ularga taqdim etilgan har qanday ma’lumotlarni oshkor qilmasligi kerak. Ular lavozimga tayinlanayotganda ushbu majburiyatlar haqida tushuntirishlar beriladi. Statistika agentligi xodimi individual ma’lumotlarni oshkor qilmaslik majburiyatini olgan shartnoma tuzishi shart.

2. Uslubiyat

2.1 Konsepsiya va tushunchalar

2.1.1 Konsepsiya va tushunchalar

YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblash MHT-2008 qo‘llanmasida tavsiya etilgan tushunchalar va ta’riflardan kelib chiqqan holda, yillik va choraklik davriylikda amalga oshiriladi.

YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblashning uslubiy asoslari bo‘lib “Yalpi ichki mahsulotni ishlab chiqarish usulida hisoblash bo‘yicha uslubiy nizom” (O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasining 2021- yil 23- noyabrdagi 45-son qarori) hisoblanadi.

2.2 Statistik qamrov

2.2.1 Statistik qamrov

2.2.1.1 Ma’lumotlarning statistik qamrovi

Hozirgi vaqtda ishlab chiqarish usulida hisoblangan YAIM ma’lumotlari O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiy hududining barcha rezident birliklarini iqtisodiy faoliyat turlari bo‘yicha qamrab oladi. Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo‘yicha statistik ko‘rsatkichlarni baholash o‘z yakuniy iste’moli uchun ishlab chiqarishini qo‘shib, “yashirin” iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko‘rsatkichlarini qo‘shmagan holda amalga oshiriladi.

YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblash iqtisodiy faoliyat turlari bo’yicha iqtisodiyot sektorlari kesimida amalga oshiriladi.

2.2.1.2 Statistik qamrovdan istisnolar

Istisnolar yo‘q.

2.2.1.3 Aniqlanmagan faoliyat

Iqtisodiyotning norasmiy sektori bo‘yicha statistik ko‘rsatkichlarni baholash “yashirin” iqtisodiyot va noqonuniy faoliyat ko‘rsatkichlarini qo‘shmagan holda amalga oshiriladi.

2.3 Tasniflash/sektorlar bo‘yicha taqsimlash

2.3.1 Tasniflash/sektorlar bo‘yicha taqsimlash

YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblashda milliy iqtisodiyotning quyidagi sektorlari ajratib ko‘rsatiladi: nomoliyaviy korporatsiyalar, moliyaviy korporatsiyalar, davlat boshqaruvi, uy xo‘jaliklari, uy xo‘jaliklariga xizmat ko‘rsatuvchi notijorat tashkilotlar.

YAIMni ishlab chiqarish usulida tarmoqlar kesimida baholash uchun iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi (IFUT-2)dan foydalaniladi.

2.4 Hisobga olish asoslari

2.4.1 Baholash

Oqimlar va zahiralarni hisobga olishda foydalaniladigan qiymatni baholash qoidalari to‘laligicha MHT-2008 tahririyatiga mos keladi:

• Bozor mahsulotlarining qiymati asosiy baholarda aks ettiriladi;

• O‘z iste’moli uchun mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi bozor baholariga tenglashtirilgan narxlarda baholanadi;

• Xorijiy valyutadagi operatsiyalar bozorda jarayonni amalga oshirish vaqtidagi o‘rtacha almashinuv kursi orqali qayta hisoblanadi;

• MHTda iqtisodiy operatsiyalarni hisobga olish, asosan, operatsiyalarning amalga oshirish jarayonidagi hisoblangan narxlar (joriy narxlar) asosida amalga oshiriladi;

• Nobozor tovarlar va xizmatlarni baholashda, agarda ularning bozor narxlari ma’lum bo‘lmasa, ishlab chiqarishga xarajatlari orqali yoki shu kabi tovarlar va xizmatlar uchun qo‘llash mumkin bo‘lgan bozor narxlaridan foydalangan holda baholanadi. Xususan, davlat boshqaruv xizmatlari va uy xo‘jaliklariga xizmat ko‘rsatuvchi notijorat tashkilotlar xizmatlari ishlab chiqarish xarajatlarini baholash orqali hisoblanadi.

2.4.2 Hisobga olish asosi

Operatsiyalar va oqimlar MHT tamoyillariga muvofiq hisoblash usuli yordamida hisoblanadi. Davlat boshqaruvi sektori bo‘yicha ma’lumotlar kassa xarajatlari usulida hisoblanadi.

2.4.3 Yalpi/sof ko‘rsatkichlarni hisoblash tartib-taomillari

YAIM yalpi asosda hisoblanadi, ya’ni yalpi qo‘shilgan qiymat ishlab chiqarish va oraliq iste’mol ayirmasiga teng. Tarmoqlarning yalpi qo‘shilgan qiymati asosiy kapitalning iste’molini qo‘shgan holda hisoblanadi.

3. Aniqlilik va ishonchlilik

3.1 Birlamchi ma’lumotlar

3.1.1 Birlamchi ma’lumotlarni yig‘ish asoslari

Ishlab chiqarish usulida YAIMni baholash uchun ma’lumotlar manbai bo‘lib, quyidagilar xizmat qiladi: iqtisodiy faoliyat turlarining qisqa muddatli kuzatuvlari, kichik korxonalar, mikrofirmalar va yakka tartibdagi tadbirkorlarning tanlanma kuzatuvlari, uy xo‘jaliklari budjeti kuzatuvlari, korxonalar va tashkilotlarning tarkibiy kuzatuvlari, shuningdek, davlat budjetining ijrosi to‘g‘risida, bojxona va soliq organlari, budjetdan tashqari jamg‘armalarning moliyaviy ko‘rsatkichlari, Markaziy bank va boshqalarning ma’muriy ma’lumotlari.

Choraklik statistik ma’lumotlar yirik korxonalarning to‘liq hajmda statistik hisobotlari hamda kichik korxona va mikrofirmalarning tanlanma kuzatuvi ma’lumotlari asosida shakllantiriladi. Choraklik va yillik baholashni amalga oshirishda hisobot davriga mos bo‘lgan statistika kuzatuvlari va korxonalarning moliyaviy hisobotlari ma’lumotlaridan foydalaniladi.

3.1.2 Birlamchi ma’lumotlarning ta’rifi, qamrovi, tasniflari, baholanishi va hisobga olish davri

Birlamchi ma’lumotlar YAIMning ta’riflariga, statistik qamroviga va tasnifiga hamda hisobga olish vaqti, hisobot davri va baholash tamoyillariga to‘la mos keladi. Ishlab chiqarish usulida YAIMni hisoblash uchun zarur ma’lumotlarni olish maqsadida YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblash talablarini hisobga olgan holda statistika kuzatuv shakllari muntazam ravishda ko‘rib chiqiladi.

3.1.3 Birlamchi ma’lumotlarning o‘z vaqtida tayyor bo‘lishi

Boshlang‘ich ma’lumotlar Statistika dasturida belgilangan ma’lumotlarni taqdim etish muddatlarida o‘z vaqtida taqdim etib boriladi.

3.2 Birlamchi ma’lumotlarni baholash

3.2.1 Birlamchi ma’lumotlarni baholash

YAIMni ishlab chiqarish usulida hisoblashda birlamchi ma’lumotlar manbai sifatida quyidagilardan foydalaniladi: yuridik shaxslarning (korxona va tashkilotlar) statistika kuzatuvi ma’lumotlari, Statistika dasturida ko‘zda tutilgan iqtisodiyot tarmoqlari bo‘yicha norasmiy sektorni muntazam kuzatish natijalari, uy xo‘jaliklari budjetining tanlanma kuzatuvlari, Moliya vazirligining Davlat budjetining ijrosi to‘g‘risidagi ma’lumotlari, Soliq qo‘mitasining ma’lumotlari, Bojxona qo‘mitasining ma’lumotlari, Markaziy bankning ma’lumotlari va boshqa ma’muriy manbalar.

3.3 Statistik usullar

3.3.1 Birlamchi ma’lumotlar bilan ishlashda statistik usullar

Doimiy narxlarda hisoblash usullari.

YAIM tarkibiy qismlarini doimiy narxlarda hisoblash ikki asosiy usuldan foydalangan holda amalga oshiriladi:

- joriy narxlardagi hisobot davri ma'lumotlarini mos narxlar indeksi orqali deflyatsiya qilish;

- joriy narxlardagi o'tgan yilning mos davri ma'lumotlarini fizik hajm indekslari yoki ushbu iqtisodiy faoliyat turining rivojlanish sur'atlarini mantiqan to'g'ri ifodalovchi natural indikatorlar orqali ekstrapolyatsiya qilish.

Ayrim hollarda ko'rsatkichlarni doimiy narxlarda hisoblashning to'g'ridan-to'g'ri qayta baholash usuli ham qo'llaniladi, bu usul hisobot davrida ishlab chiqarilgan mahsulot miqdorini o'tgan yilning mos davri narxlariga ko'paytirish orqali amalga oshiriladi.

YAIM tarkibiy qismlarini hisoblashda asosan deflyatsiya usulidan foydalaniladi, mos narxlar indeksi mavjud bo'lmagan hollarda ekstrapolyatsiya qilish usuli qo'llaniladi.

YAIMning tarkibiy qismlari jamlangan qiymatlar bo'lganligi sababli, ularni baholash usullari yuqorida aytib o'tilgan usullar birikmasidan iborat bo'ladi.

3.3.2 Boshqa statistik jarayonlar

Yillik va choraklik YAIMni ishlab chiqarish usulida baholashda qonun bilan taqiqlangan faoliyatlar baholanmaydi. Norasmiy faoliyatni maxsus tadqiqotlar, ma'muriy ma'lumotlar va uy xo'jaliklarining tanlanma kuzatuv ma'lumotlari asosida baholanadi.

3.4 Ma'lumotlarni taqqoslash

3.4.1 Oraliq natijalarni taqqoslash

Ayrim ma'lumotlar manbalari keskin farq qiluvchi qiymatlar bor yoki yo'qligi tekshirib boriladi. Keskin farq qiluvchi qiymatlar aniqlanganda milliy hisoblarni shakllantiruvchi xodimlar tegishli bo'linmalarga ma'lumotlarni tekshirish uchun murojaat qiladilar. Dastlabki ma'lumotlar tahlil qilinadi va dinamik mosligi tekshiriladi.

3.4.2 Oraliq ma'lumotlarni baholash

Asosiy oraliq ma'lumotlarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan farqlar tahlil qilib boriladi va bu farqlarni bartaraf etish uchun moslashtirish ishlari amalga oshiriladi. Xususan, quyidagi koeffitsientlar ehtiyotkorlik bilan tekshiriladi: oraliq iste'mol / ishlab chiqarish, yalpi qo'shilgan qiymat / ishlab chiqarish. Bundan tashqari, faoliyat turlari kesimida qo'shilgan qiymatning tarkibi xronologik mosligi tekshiriladi.

3.4.3 Yakuniy statistik ma'lumotlardagi tafovutlar va boshqa nomuvofiqliklarni o'rganish

YAIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste'mol) usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko'rsatilib o'tiladi. YAIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

3.5 Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqish tahlili

3.5.1 Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqishni o‘rganish va tahlil qilish

YAIM ko‘rsatkichlarini qayta ko‘rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks etadi. YAIMni yillik (dastlabki) baholash hisobot yili yakunlangandan so‘ng

bir oydan keyin taqdim etiladi. YAIMni ushbu baholanishi hisobot yilidan keyin 11 oydan so‘ng yillik statistik hisobot ma’lumotlari asosida qayta ishlanadi.

4. Amaliy yaroqlilik

4.1 Davriylik va o‘z vaqtidaligi

4.1.1 Davriylik

YAIM choraklik va yillik davriyliklarda shakllantiriladi.

4.1.2 O‘z vaqtidaligi

YAIMni choraklik dastlabki baholash hisobot choragidan bir oy keyin shakllantiriladi.

YAIMni choraklik dastlabki baholashni qayta baholash 12 oydan so‘ng.

YAIMni yillik yakuniy baholash 11 oydan so‘ng.

4.2 Qiyosiylik

4.2.1 Ichki qiyosiylik

YAIMni ishlab chiqarish va xarajatlar (yakuniy iste’mol) usullari orasidagi statistik tafovutlar aniq ko‘rsatilib o‘tiladi. YAIMni baholashdagi tafovutlar tahlil qilinadi.

4.2.2 Vaqt bo‘yicha qiyosiylik

YAIMni 1991- yildan boshlab yillik hisob-kitoblari hamda 2000- yildan boshlab choraklik hisob-kitoblari mavjud. YAIM 1991-1993- yillar rublda, 1994- yildan so‘mda ifodalangan.

2016- yil I-chorakdan boshlab YAIM IFUT-2 ga asoslangan holda baholanadi. IFUT-2 tarkibi bo‘yicha yillik YAIM 2010- yildan boshlab qayta hisoblab chiqilgan.

2010- yildan boshlab ma’lumotlar qishloq xo‘jaligini hisobga olish uslubiyatidagi o‘zgarishlarni, shuningdek, uy-joy egalari tomonidan o‘z iste’moli uchun ishlab chiqarilgan yashash xizmatlari, 2018- yildan bilvosita o‘lchanadigan moliyaviy vositachilik xizmatlarini hisobga olgan holda qayta hisoblab chiqilgan.

4.2.3 Sektorlar va sohalar o‘rtasidagi qiyosiylik

YAIM ma’lumotlari Davlat moliyasi statistikasi, Bojxona qo‘mitasi, Soliq qo‘mitasi, Markaziy bank va tarmoqlar statistikasi ma’lumotlari bilan mos keladi.

4.3 Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqish

4.3.1 Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqish jadvali

Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqish davri oldindan belgilab boriladi va yildan yilga barqarorlashib boradi. YAIM ko‘rsatkichlarini qayta ko‘rib chiqish tartibi har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks etadi.

4.3.2 Dastlabki va/yoki qayta ko‘rib chiqilgan ma’lumotlarni aynan shu toifasi bo‘yicha belgilash

Nashr qilinganda dastlabki ma’lumotlar belgilanadi va zaruriyatga qarab ularga izoh beriladi.

4.3.3 Ma’lumotlarni qayta ko‘rib chiqishni o‘rganish va tahlil qilish bo‘yicha olingan natijalarni tarqatish

Qayta ko‘rib chiqilgan (yakuniy) ma’lumotlar Statistika agentligi nashrlari va rasmiy veb-sayti orqali taqdim etiladi.

5. Qulayligi

5.1 Ma’lumotlar

5.1.1 Statistik ma’lumotlarni taqdim etish

Choraklik va yillik ma’lumotlar foydalanuvchilarga «O‘zbekiston Resublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati», «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari», «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami», «O‘zbekiston raqamlarda» va boshqa statistik to‘plamlar, shu bilan birga, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining http://www.stat.uz nomli rasmiy saytida press-relizlar va jadvallar ko’rinishida nashr qilish orqali taqdim etiladi.

YAIM ko‘rsatkichlari, o‘sish sur’atlari va tarmoqlarning ulushlari tushunarli ko‘rinishda grafiklar, jadvallar, qisqacha tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi. Ishlab chiqarish usulida hisoblanganYAIM batafsil nashr etiladi.

Nashrlarda ma’lumotlarni to‘g‘ri talqin qilish uchun asosiy ko‘rsatkichlarga metodologik tushuntirishlar beriladi, bundan tashqari, veb-saytda statistik ko‘rsatkichlarni shakllantirish

va ularni hisoblash bo‘yicha uslubiy nizomlar joylashtiriladi. Nashrlar va veb-saytlardagi ma’lumotlarni solishtirish uchun jadvallar va grafiklar shaklida bir nechta davrlar uchun indikatorlar keltiriladi.

5.1.2 Ma’lumotlarni tarqatish vositalari va shakllari

5.1.2.1 Bosma shaklda – Yangi nashr

Ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining «O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati» (har chorakda), «O‘zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta) nashrlari orqali

chop etilgan shaklda foydalanuvchilarga taqdim etib boriladi. Bundan tashqari, ma’lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar jadvallar, grafiklar va diagrammalar shaklida qisqa tahliliy sharhlar bilan nashr etiladi.

5.1.2.2 Bosma shaklda – Oylik byulletenlar

Mavjud emas.

5.1.2.3 Bosma shaklida – Choraklik byulletenlar

Har chorakda «O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati» nashri taqdim etiladi, bundan tashqari statistik ma’lumotlar davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.4 Bosma shaklda – Yillik byulletenlar

Yillik ma’lumotlar «O‘zbekiston raqamlarda» (yilda bir marta) nashri orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.5 Bosma shaklda – Boshqalar

Yillik ma’lumotlar «O‘zbekiston Respublikasi yillik statistik to‘plami» (ikki yilda bir marta), «O‘zbekiston Respublikasining milliy hisoblari» (ikki yilda bir marta) nashrlari orqali, bundan tashqari, davlat boshqaruvi organlariga va boshqa foydalanuvchilarga ularning talablariga binoan kelishilgan jadvallar ko‘rinishida taqdim etib boriladi.

5.1.2.6 Elektron shaklda - Byulleten yoki nashrlar

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy saytida statistik ma’lumotlar - elektron jadvallar ko‘rinishidagi dinamik qatorlar, press-relizlar har chorakda joylashtiriladi va muntazam yangilanadi, shu bilan birga, «O‘zbekiston Respublikasining asosiy ijtimoiy-iqtisodiy ko’rsatkichlari» taqdim etiladi. Shuningdek, ma’lumotlar XVJning kengaytirilgan Ma’lumotlarni tarqatishning umumiy tizimi (k-MTUT) doirasida O‘zbekistonning yig‘ma ma’lumotlar milliy sahifasida joylashtiriladi.

5.1.3. Ma’lumotlarni e’lon qilish jadvali

Statistik ma’lumotlarni nashr etilishi muddatlari har yili tasdiqlanadigan Statistika dasturida aks ettiriladi.

5.1.4 Bir vaqtning o‘zida e’lon qilish

5.1.5 So‘rov bo‘yicha ma’lumotlarni tarqatish

O‘zbekiston Respublikasining «Rasmiy statistika to‘g‘risida»gi Qonuni, Statistik axborotlarni tayyorlash va tarqatish ishlarini tashkil etish qoidalari va boshqa me’yoriy hujjatlarga muvofiq, statistik ma’lumotlar foydalanuvchilarga ularning so‘rovlari bo‘yicha belgilangan tartibda taqdim etib boriladi. Statistik axborotlarni tarqatish yuridik yoki jismoniy shaxslarning yozma so‘rovlari bo‘yicha bosma yoki elektron jadval ko‘rinishida, statistik to‘plamlar, bulletenlar, tezkor axborot shaklida, shuningdek, tomonlar o‘rtasidagi axborot almashinuvi to‘g‘risidagi bitimlarga asosan amalga oshiriladi.

5.2 Metama’lumotlar

5.2.1 Konsepsiyalar, statistik qamrov, tasniflar, hisobga olish asoslari, ma’lumotlar manbasi va statistik usullar to‘g‘risidagi hujjatlar va ma’lumotlarni tarqatish

Ma’lumotlar to‘g‘risidagi konsepsiyalar, statistik qamrovlar, tasniflar, hisoblash asoslari, ma’lumotlar manbalari va statistik usullar tarqatiladigan statistik to‘plamlarda YAIM ko‘rsatikichlariga uslubiy tushuntirishlar ko‘rinishida o‘z aksini topadi. Ishlab chiqarish usulida hisoblanganYAIMni shakllantirish bo‘yicha uslubiy nizomlar veb-saytga joylashtiriladi.

5.3. Foydalanuvchilarga yordam ko‘rsatish

5.3.1 Aloqa bog‘lash bo‘yicha ma’lumotlarni tarqatish

9. Rejalar

9.1 Oxirgi

9.1.1 Takomillashtirish rejasi – Oxirgi takomillashtirishlar

IFUT-2 hamda uy-joy egalari tomonidan o‘z iste’moli uchun ishlab chiqarilgan yashash xizmatlarini foydalanuvchilarnig xarajatlari usulida hisoblash, bilvosita o‘lchanadigan moliyaviy vositachilik xizmatlari hajmini hisoblash statistik amaliyotga joriy etildi.

9.2 Umumiy

9.2.1 Takomillashtirish rejasi – Qisqa muddatli

Ishlab chiqarish usulida hisoblangan YAIMni sof choraklar bo‘yicha doimiy narxlarda baholashni takomillashtirish.

9.2.2 Takomillashtirish rejasi – O‘rta muddatli

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni hisobga olishni takomillashtirish.

9.3 Moliyaviy

9.3.1 Takomillashtirish rejasi – texnik/moliyaviy ko‘makka talab – Qisqa muddatli

Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarni hisoblashni takomillashtirish uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

9.3.2 Takomillashtirish rejasi - texnik/moliyaviy ko‘makka talab – O‘rta muddatli

Kuzatilmaydigan iqtisodiyotni hisobga olishni takomillashtirish uchun texnik yordam ko‘rsatish talab qilinadi.

Aloqa bog‘lash uchun shaxs (shaxslar):

F.I.O.:	Mamadjanov Abrorali Ashiraliyevich
Lavozim:	Boshqarma boshlig‘i
Bo‘linma:	Makroiqtisodiy indikatorlar va milliy hisoblar boshqarmasi
Idora:	O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi
Manzil:	Mustaqillik shoh ko‘chasi, 63-uy
Shahar/region:	Toshkent shahri
Mamlakat:	O‘zbekiston Respublikasi
Pochta indeksi:	100170
Telefon: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	998-71-2038028
Faks: mamlakat kodi/shahar kodi/raqam	
Elektron manzil:	a.mamadjanov@stat.uz